

Qənimət adam

Sabir Rüstəmxanlı: "Sabir Əhmədlinin əsərləri Nobel mükafatı laureatlarının romanlarından geri qalmır"

Etibar Cəbrayıloğlu

Bu ilin mayında Sabir Rüstəmxanlının 60 yaşı tamam olur. Yubileyə bağlı heç şübhəsiz ki, mətbuatda xalq şairi, filologiya elmləri doktoru, millət vəkili, VHP sədri haqqında yazılar dərc olunacaq. Sabir Rüstəmxanlı bədii və elmi yaradıcılığı, ictimai-siyasi fəaliyyəti geniş təhlil ediləcək. Qələminin məhsulu olan şeirlər, poemalar, publisistik əsərlər bir daha xatırlanacaq. Yubilyar özü isə başqa ovqatdadır. "Üçüncü şəxs" rubrikasında adaşı, xalq yazıçısı Sabir Əhmədli barədə danışmaq istədiyini dedi.

- Sabir bəy, uzun illər jurnalist, naşir və nazir kimi müxtəlif ədəbi nəslə mənsub insanlarla çiyin-çiyinə çalışmışsınız. Niyə məhz Sabir Əhmədli?

- Sabir Əhmədlinin yazıçı kimi ötən əsrin Azərbaycan ədəbiyyatında fərqli bir yeri var. Şəxsiyyət olaraq da çox maraqlı adamdır. Ədəbiyyatda şəxsiyyətlə yaradıcılığın bir-birini tamamlamasına hər zaman rast gəlmək olmur. Yazıçı-şairlərin bir qismi sözdə bir cürdü, həyatda isə başqa cür. Sabir Əhmədlini bütün ömrü boyu sözü ilə əməli düz gələn bir yazıçı və şəxsiyyət kimi tanıyıram.

- Yəqin ki, tanışlığa yazıçının

əsərləri körpü salıb...

- Şübhəsiz ki, öncə onu yazıçı kimi tanımağa başlamışam. Özü-nü və üzünü görmədən "Arabaçı" hekayəsini oxumuşam. Sonra tale elə gətirdi ki, yazılarını axtarmağa ehtiyac olmadı, onun əsərləri özü qarşıma çıxdı. III kursda oxuyanda Sabir Əhmədlinin "Görünməz dalğa" romanının universitetdə müzakirəsi keçirilirdi. Onda müəllif özü də gənc yazıçı idi, 34-35 yaşı vardı. Tədbirin gedişində hiss elədim ki, çıxışların istiqaməti başqa səmtə yönəlir. Söz alıb çıxış etdim, özümdən əvvəlki nətiqlərdən fərqli olaraq, "Görünməz dalğa"nın görünməyən tərəflərini təhlil etməyə çalışdım. Müzakirə başa çatandan sonra o mənimlə görüşdü, dərslərimlə maraqlandı. Sabir Əhmədli ilə növbəti görüşümün biri həyatımda mühüm rol oynadı. Dolanışıqım ağır olduğundan rayona qayıdıb təhsilimi qiya-bi davam etdirmək istəyirdim. IV kursun sonu idi, öyrəndim ki, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində boş yer var. Baş redaktor Hüseyin Abbaszadəyə müraciət etdim. Onun tapşırığı ilə Ayaz Vəfalı mənim mətn redaktəsi verdi və işimi bəyəndi. Baş redaktorun ka-

binetində iş məsələm müzakirə olunanda tale elə gətirdi ki, Sabir müəllim otağa daxil oldu və məni müdafiə etdi. 1965-ci il mayın 5-dən Sabir Əhmədli də daxil olmaqla bir neçə tanınmış imza sahibi ilə iş yoldaşı oldum. Həmin vaxtdan Sabir müəllimin gözəl bir iş yoldaşı və prinsipial insan olduğunu yaxından gördüm, əsərlərinin necə yarandığını müşahidə etmək imkanı qazandım. Sabir Əhmədlini oxuculara bir şəxsiyyət kimi yaxından tanımaq üçün bir epizod danışmaq istəyirəm. Nəriman Nərimanovun yubileyi ilə əlaqədar Bakıda onun heykəlinin açılışına hazırlıq görülürdü. Ermənilər isə Moskvaya etiraz teleqramları göndərir, Azərbaycan rəhbərliyini millətçilikdə ittiham edirdilər. Bu ərəfədə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində hələ açılış olmayan abidənin heykəltəraşın emalatxanasından çəkilən şəkli və Nərimanovun qohumlarından birinin yazısı dərc olunmuşdu. Qəzet çap olunan gün Bakıya bir hay düşdü, bizi təcili Yazıçılar İttifaqına çağır-dılar. İş elə gətirmişdi ki, baş redaktor Yusif Əzimzadə məzuniyyətdə idi, həmin nömrəyə məsul Məmməd Araz da hansı səbəbdənsə Bakıda yox idi. Yazıçılar İttifaqının sədri Mirzə İbrahimovun kabinetində çox gərgin müzakirə keçirildi. Mirzə müəllim və onun mövqeyi ilə həmrəy olan bəzi şəxslər qəzeti hədəf obyektinə çevirdilər, Məmməd Arazın ünvanına kəskin ittihamlar səsləndirdilər. Sabir Əhmədli ayağa qalxıb "Mirzə müəllim, indi 37-ci il deyil, biz də o dövrün adamları deyilik. Hansı məsələnin müzakirə olunacağı kollektivə niyə qabaqcadan məlumat verilməyib? Məmməd Araz özü burada olmadığı üçün onun məsələsi müzakirə oluna bilməz"-deyə, çox cəsarətli çıxış etdi.

Onu ömrü boyu sözü ilə əməli düz gələn insan kimi tanıyıram

- Sonralar "Ədəbiyyat qəzeti" adlanan həmin nəşrin 1996-cı ildə Yazıçılar Birliyində keçirilən müzakirəsi zamanı Sabir Əhmədli baş redaktor vəzifəsindən uzaqlaşdırıldı...

- Həmin müzakirə zamanı kimin haqlı, kimin günahkar olduğunu kənara qoyuram, onu deyə bilərəm ki, orda da Sabir Əhmədli öz prinsipini heç nədən çəkinmədən ortaya qoydu. Onu öz prinsiplərindən döndərmək mümkün deyil. Sabir müəllim baş redaktor olaraq qəzetdə zəif yazını çap etdirmək mümkün deyildi. Bir dəfə "Daş rəngi" adlı hekayə yazmışdım. Amma "Ədəbiyyat qəzeti" nə verməyə çəkinirdim. Fikirləşirdim ki, birdən Sabir müəllim

bəyənməz. Ona görə də başqa imza ilə redaksiyaya göndərdim. Hekayə Sabir müəllimin xoşuna gəlmişdi. Çapa gedən son anda dedim ki, mən yazmışam. Şəxsiyyətindəki bu keyfiyyətlər onun yaradıcılığında da var. Bu gün yazan da, ziyalı da, yazıçıları, ziyalıları ittiham edən də çoxdur. Mən ziyalı deyəndə Azərbaycanda o ziyalılardan biri kimi gözümün qabağına həmişə Sabir Əhmədli gəlir. Çünki o, bütün ruhu, mənəviyyəti ilə haqqa, ədalətə, xalqımızın ən gözəl keyfiyyətlərinə bağlı olan insandır. Təsədüfi deyil ki, Qarabağ savaşı başlayanda çoxları danışmaqla, övladını gizlətməklə məşğul olanda Sabir Əhmədli oğlunu döyüşə göndərdi. Məhəmməd səriştəsiz qurulan bir əməliyyatda şəhid oldu. Oğlu şəhid olanda da Sabir Əhmədli özünü qətiyyənlə sındırmadı. Məhəmmədin cənazəsini Bakıya gətirəndə soyuq bir hava vardı. Sabir müəllim oturmuşdu, ağrısını içində qoyub hərdən "Yazıq Məhəmməd"-deyirdi. Məhəmməd də yaraşlıq, subay bir oğlan idi. Sabir müəllim onu çox istəyirdi, buna baxmayaraq ən sevimli, dünyaya gəlişini həsrətlə gözləyən övladını Vətən uğrunda qurban verdi. Bütün bu insani keyfiyyətləri məni Sabir müəllimə bağlayıb.

- Sabir Əhmədlinin qardaşı da İkinci Dünya Müharibəsində həlak olub. Yəqin bu da bir tale yazısıdır...

- Onun qardaşı Cəmil Əhmədov Böyük Vətən Müharibəsində ən gənc Sovet İttifaqı Qəhrəmanı olmuşdu. Polşada həlak olduğu şəhərdə dəfn edilmişdi. Sabir Əhmədli qardaşının taleyini öz içində yaşadırdı. "Dünyanın arşını" əsərində bunu çox ustalıqla qələmə alıb. 80-ci illərin sonunda sosialist ölkələrindən olan gənc yazıçıların tədbirində iştirak etmək üçün Polşaya gedəsi oldum. Cəmil Əhmədovun hansı qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn olduğunu bilmirdim. Bizi Varşava ətrafında belə məzaristanlardan birinə apardılar. Sanki hansısa bir duyğu məni

düz Cəmilin qəbrinin üstünə aparıb çıxardı. Onun məzarını ziyarət etdim.

- Vətəndaş Sabir Əhmədliyə yetərincə danışdıq. Yazıçı Sabir Əhmədlini necə tanıdınız?

- Sabir Əhmədli dünya nəsrinin ən qabaqcıl nümunələri səviyyəsində yazan yazıçıdır. Təəssüf ki, onun yazdığı dilin yayılma coğrafiyası geniş deyil. Mən Nobel mükafatı laureatı olan yazıçıların əksəriyyətinin romanlarını oxumuşam, müqayisə aparmağa imkanım var. Azərbaycan nəsrində İsa Muğannanın, Sabir Əhmədlinin əsərləri həmin laureatların romanlarından geri qalmır. O, bir yazıçı kimi də sovet sisteminin içərisində öz prinsipial vətəndaşlıq mövqeyini qorumağı bacardı. Sabir Əhmədli gözəl povestlər ustasıdır. Kolxoz dövrünün ən gur vaxtında "Yamacda nişanə" əsərini yazdı və Azərbaycan kəndini faciəyə sürükləyən səbəbləri göstərdi. Bu povest o zaman ədəbiyyatda bir hadisəyə çevrildi. "Qanköçürmə stansiyası", "Yaşıl teatr", "Meydan", "Kütlə", "Yasamal gölündə qayıqlar üzürdü" əsərlərinin ədəbiyyatımızda xüsusi yeri var. Sabir əsərdən-əsərə bir addım irəli gedir. Sabir Əhmədlinin nəsr dilindən şikayət edənlər olub. O, hər bir əsərində xalq dilinin açılmamış qatlarından istifadə edir, ədəbi dilə gəlməyən yeni sözləri gətirir. Sabir Əhmədlinin dili sığallı bir dil deyil. Məni sevdirən cəhətlərindən biri də odur ki, o, Azərbaycanda baş verən bütün prosesləri öz içindən keçirərək qələmə alır, heç kimə bənzəməyən orijinal münasibət bildirir.

Oğlu. Məhəmməd şəhid olanda da özünü sındırmadı

Hadisələri dəqiq qiymətləndirməyi bacarır. Sabir Əhmədliyə bir xüsusiyyət mənim üçün daha qiymətlidir. Dünya malında heç vaxt gözü olmayıb, şöhrət dalınca qaçmayıb. Sabir Əhmədli dünyanın qənimət adamlarındadır. Haqq tapdanan yerdə o, həmişə özünü güllə qabağına verib. Nə yaxşı ki, ədəbiyyatımızda belə adamlar var. Təəssüf ki, belə insanlar getdikcə azalır.

